

Ministerie van Financiën
T.a.v. de Minister van Financiën
Mr. drs. J.C. de Jager
Postbus 20201
2500 EE DEN HAAG

Amsterdam, 31 januari 2012

Referentie: B.2012.09
Betreft: Consultatiedocument accountancy

Geachte heer De Jager,

Graag maakt Eumedion gebruik van de gelegenheid te reageren op het op 21 december 2011 gepubliceerde consultatiedocument accountancy (hierna: het consultatiedocument). Hieronder zullen wij op de 44 vragen ingaan.

I Samenloop tussen de controle van de jaarrekeningen overige dienstverlening

1. Wat is uw visie op de noodzaak de bestaande onafhankelijkheidswaarborgen te versterken?

Wij onderschrijven de noodzaak om de bestaande onafhankelijkheidswaarborgen te versterken volledig. Als belangrijke gebruikers van de financiële verslaggeving ten aanzien waarvan de externe accountant met de wettelijke controle is belast, constateren institutionele beleggers al lange tijd dat de accountantscontrolefunctie en de verantwoording soms gebreken vertonen en verbetering behoeven. Eén van de aspecten waarop verbetering nodig is, betreft de onafhankelijkheid van de accountant. Dit heeft ook de Autoriteit Financiële Markten (AFM) geconstateerd in haar rapport van 26 oktober 2011 over 'prikkel voor kwaliteit accountantscontrole'.¹ Eumedion heeft al eerder aangegeven dat ondanks de bestaande onafhankelijkheidsregelgeving het er vaak veel van weg heeft dat de accountant zich meer vereenzelvigd met het bestuur van onderneming waarvan hij de financiële

¹ http://nl.sitestat.com/afm/afm/s?afm.nl.pdf.rapport-prikkelsaccountantscontrole&ns_type=pdf&ns_url=http://www.afm.nl/layouts/afm/default.aspx~/media/files/rapport/2011/rapport-prikkels-accountantscontrole.ashx

verslaggeving controleert dan met de beleggers en andere gebruikers van die verslaggeving.² Ook het gegeven dat accountantskantoren bij controlecliënten in de praktijk ook diensten verrichten die niet rechtstreeks met de controle verband houden, kan de onafhankelijkheid van de accountant aantasten.

2. Past naar uw mening het maken van een onderscheid tussen controle gerelateerde diensten en overige dienstverlening bij de vraag welke diensten een accountantsorganisatie mag leveren bij een OOB-controlecliënt naast de wettelijke controle?

Ja. Wij denken dat het in beginsel passend is om een onderscheid te maken tussen controle gerelateerde dienstverlening en overige dienstverlening bij de vraag welke dienstverlening verleend mag worden bij een controlecliënt. Daarbij rijst wel de vraag wanneer een dienst controle gerelateerd is en wanneer niet. De AFM heeft naar onze mening voor beantwoording van deze vraag een bruikbaar criterium aangereikt in haar rapport van 26 oktober 2011. Daarin maakt de AFM onderscheid tussen 1) diensten gericht op het verstrekken van zekerheid over de door de controlecliënt verstrekte informatie ten behoeve van externe gebruikers van deze informatie en 2) diensten ten behoeve van de controlecliënt zelf.

3. Zou daarbij een maximum moeten worden gesteld aan het percentage van deze controle gerelateerde dienstverlening, respectievelijk overige dienstverlening ten opzichte van de omzet uit de wettelijke controle? Zo ja, hoe hoog moet dit percentage volgens u zijn?

Neen. De dienstverlening van de accountantsorganisatie die is belast met de controle bij een organisatie van openbaar belang dient zich uitsluitend te beperken tot diensten die zijn gerelateerd aan de controle, dat wil zeggen, die erop gericht zijn om gebruikers zekerheid te verschaffen over de jaarrekening, het jaarverslag en andere informatie die door de uitgevende instelling openbaar wordt gemaakt, zoals tussentijdse cijfers en prospectussen. Overige dienstverlening aan de controlecliënt dient in het geheel niet te worden verschaft. In een percentage uitgedrukt is dit 0%.

4. Bent u het eens met de lijst van toegestane controle en aan controle gerelateerde diensten zoals opgenomen in bijlage I? Welke diensten zou u willen toevoegen of verwijderen?

Gedeeltelijk eens. De lijst bevat op zichzelf geen diensten die niet door de controlerende accountant zouden moeten worden verricht. Dat neemt niet weg dat het ons raadzaam lijkt de lijst zoveel mogelijk in overeenstemming te brengen met de lijst van 'gerelateerde financiële

² Zie de brief van Eumedion van 21 april 2011 in reactie op de Initiatiefnota van het Tweede Kamerlid Plasterk 'De accountancy na de crisis' (<http://www.eumedion.nl/nl/public/kennisbank/brieven/2011-04-initiatiefnota-plasterk-accountancy.pdf>).

controlediensten' zoals weergegeven in artikel 10, lid 2, van de conceptaccountantsverordening.³ Op die manier kan worden bijgedragen aan een uniform Europees stelsel.

5. Bent u het eens met de lijst van verboden diensten zoals opgenomen in bijlage II? Welke diensten zou u willen toevoegen of verwijderen?

Gedeeltelijk eens. De lijst bevat allemaal diensten die niet door de controlerende accountant zouden mogen worden verricht, maar het lijkt ons raadzaam de lijst zoveel mogelijk in overeenstemming te brengen met de lijst van 'diensten die te allen tijde belangenconflicten teweegbrengen' zoals bedoeld in van artikel 10, lid 3, van de conceptaccountantsverordening. Op die manier kan worden bijgedragen aan een uniform Europees stelsel. Overigens menen wij dat ook wanneer een *fairness opinion* wettelijk is vereist, het niet wenselijk is dat deze door de controlerende accountant wordt verricht.

6. Kunt u in bijlage III aangeven welk van de daar genoemde diensten volgens u hoort bij de aan controle gerelateerde diensten, verboden diensten of overige diensten?

Vrijwel alle diensten die onder bijlage III zijn opgenomen, zouden volgens Eumedion onderdeel moeten zijn van de lijst van verboden diensten. Alleen 'feitenonderzoek inzake de beoordeling van de interne controle' is een dienst die als 'controlegerelateerd' beoordeeld kan worden. Een derde lijst (overige diensten) kan als gevolg hiervan wat ons betreft achterwege blijven. Wat ons betreft kan volstaan worden met een limitatieve lijst van controlegerelateerde diensten (die mogen worden verricht door de controlerende accountant of door diens accountantsorganisatie) en een limitatieve lijst diensten die verboden zijn omdat zij hetzij tot conflicterende belangen kunnen leiden, hetzij niet bedoeld zijn om gebruikers zekerheid te verschaffen over de informatie van de onderneming in kwestie.

Alle denkbare overige diensten die niet op een van beide lijsten staan, zouden eveneens niet verricht mogen worden door de controlerende accountant.

7. Welke criteria hebt u gehanteerd bij de beantwoording van de vragen 4 tot en met 6?

Bij de beantwoording van de vragen 4 tot en met 6 hebben wij twee criteria gehanteerd. Het eerste criterium is of het gaat om diensten die gebruikers zekerheid verschaffen over de jaarrekening, het jaarverslag en andere informatie die door uitgevende instelling openbaar wordt gemaakt, zoals tussentijdse cijfers en prospectussen. Het tweede criterium betreft de verenigbaarheid met de lijsten van artikel 10 van de conceptaccountantsverordening, met dien verstande dat wij van mening zijn dat met twee lijsten kan worden volstaan.

³ Voorstel voor een verordening van de Europese Raad en het Europese Parlement van 30 november 2011 betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang (COM(2011) 779 definitief).

8. Indien het verlenen van overige diensten zijn toegestaan, bij wie zou de beslissing moeten liggen over het verlenen van toelaatbare overige diensten aan een controlecliënt in een specifiek geval:

- a. de accountantsorganisatie?
- b. de externe accountant?
- c. de auditcommissie van de controlecliënt?
- d. degene die de externe accountant benoemt?
- e. een toezichthouder, in casu DNB of AFM?
- f. een andere partij, zo ja, welke zou dat zijn?

Als het verlenen van overige diensten wel zou zijn toegestaan, zou de beslissing over de toelaatbaarheid ervan in een concreet geval dienen te worden gelegd bij het orgaan dat als opdrachtgever van de accountant fungeert: de auditcommissie en/of de raad van commissarissen. In het verslag van de raad van commissarissen, zoals opgenomen in het jaarverslag dient de auditcommissie en/of de raad van commissarissen, vervolgens expliciet te vermelden welke overige dienst het betreft en waarom is besloten deze door de controlerende accountant te laten verrichten en niet door een andere accountantsorganisatie. Daarnaast zou het beleid ten aanzien van het goedkeuren van de overige diensten (vooraf) openbaar moeten worden gemaakt (bijvoorbeeld op de website van de uitgevende instelling). Ook de betrokken accountantsorganisatie zou zich moeten afvragen of het verlenen van de 'overige dienst' zich verdraagt met de controleopdracht.

9. Zouden uw antwoorden op de vragen 1 t/m 8 anders luiden wanneer het gaat om niet OOB-controlecliënten? Maakt u hierbij verschil tussen grote (niet OOB-) controlecliënten versus MKB-controlecliënten.

Eumedion richt zich op grond van haar doelstelling primair op beursvennootschappen, hetgeen zonder uitzondering OOB-controlecliënten zijn.⁴

II Zakelijke relaties en sponsoring

10. In hoeverre vindt u dat zakelijke relaties tussen accountantsorganisaties met hun OOB-controlecliënten ontoelaatbaar zijn? Onder welke voorwaarden vindt u dit toelaatbaar?

Wij zijn van mening dat er in beginsel geen andere zakelijke relaties tussen de accountantsorganisatie en de controlecliënt zouden moeten bestaan dan de controlerrelatie. Tegelijkertijd moet worden onderkend dat het soms onvermijdelijk is om ook andere zakelijke

⁴ Op grond van artikel 2 lid 13 van de richtlijn 2006/43/EG van het Europees Parlement en de Raad van 17 mei 2006 betreffende de wettelijke controles van jaarrekeningen en geconsolideerde jaarrekeningen, tot wijziging van de Richtlijnen 78/660/EEG en 83/349/EEG van de Raad en houdende intrekking van Richtlijn 84/253/EEG van de Raad (PbEU L 157) worden entiteiten waarvan de effecten in een lidstaat worden verhandeld op een gereguleerde markt aangemerkt als organisaties van openbaar belang.

relaties te hebben. Zo kan men zich voorstellen dat als een grote accountantsorganisatie in Nederland bij verschillende Nederlandse verzekeraars de controlerende accountant is, het moeilijk zal zijn te voorkomen dat deze organisatie bij geen van deze verzekeraars een polis heeft lopen. De criteria die door de accountantsberoepsorganisaties, het NIVRA en de NOvAA, zijn opgenomen in de Nadere voorschriften onafhankelijkheid openbaar accountant (NVO) – passend in de gewone bedrijfsvoering en verwaarloosbare bedreiging voor onafhankelijkheid – lijken ons geschikt om de toelaatbaarheid van een zakelijke relatie in dergelijke of in andere gevallen te beoordelen.

11. Vindt u dat accountantsorganisaties in beginsel hun OOB-controlecliënten mogen sponsoren? Zo ja, onder welke voorwaarden vindt u dit toelaatbaar? Welke omvangscriterium zou daarbij moeten gelden?

Neen. Wij vinden dat accountantsorganisaties hun OOB-controlecliënten in beginsel niet zouden mogen sponsoren, omdat dit op zijn minst (de schijn van) belangenverstrengeling zou kunnen opwekken. Alleen wanneer het gaat om zeer geringe bedragen en het te sponsoren object of evenement een uitsluitend maatschappelijke doelstelling dient, zou incidenteel een uitzondering moeten kunnen worden gemaakt.

12. Voor zover accountantsorganisaties en externe accountants een beoordelingsruimte mogen hebben voor het aangaan van zakelijke relaties en sponsoring, welke waarborgen zouden zij moeten treffen om bedreigingen voor hun onafhankelijkheid te mitigeren of terug te brengen tot een aanvaardbaar niveau?

Zij zouden het uitgangspunt moeten hanteren om in beginsel geen zakelijk relaties met of sponsoring van controlecliënten aan te gaan. Alleen bij hoge uitzondering zou dit mogelijk moeten zijn. Korthedshalve verwijzen wij hiervoor naar onze antwoorden op de vragen 10 (zakelijke relaties) en 11 (sponsoring). Het toezichthoudend orgaan en/of de commissie publiek belang in de zin van de conceptcode accountantsorganisaties zou in voorkomend geval moeten beoordelen of een uitzondering op het beginsel om geen zakelijke relaties of sponsoringcontacten aan te gaan met OOB-clients passend is.⁵

13. Zou uw antwoord op de vragen 10 tot en met 12 anders luiden wanneer het gaat om niet OOB-controlecliënten? Maakt u hierbij verschil tussen grote OOB-controlecliënten versus MKB-controlecliënten.

Eumedion richt zich op grond van haar doelstelling primair op beursvennootschappen, hetgeen zonder uitzondering OOB-controlecliënten zijn.

⁵ Principes 2.1 en 2.2 van het consultatiedocument van een Code voor accountantsorganisaties met een OOB-vergunning.

III Verplichte roulatie en joint audits

14. Acht u, in aanvulling op de bestaande roulatie van externe accountants bij OOB-controlecliënten, een kantoorroulatie noodzakelijk? Zo ja, waarom?

Dit zou geen verplichting moeten zijn. Wij menen dat een periodiek verplichte aanbesteding van de controleopdracht, waaraan ook de huidige controlerende accountantsorganisatie kan deelnemen, te prefereren valt. Zie ons antwoord op vraag 15.

15. Wat vindt u van het voorstel van de Commissie voor een verplichte kantoorroulatie eens per zes jaar en na negen jaar indien er sprake is van een joint audit?

Wij kunnen ons in beginsel vinden in het plan om maximaal eens per zes jaar een aanbesteding te organiseren waarin belangstellende kantoren een offerte kunnen uitbrengen voor het uitvoeren van de controle bij een organisatie van openbaar belang.⁶ Echter, anders dan het voorstel van de Europese Commissie, zou ook het kantoor dat de controle uitvoert de mogelijkheid moeten hebben om deel te nemen aan de aanbesteding.⁷ Omdat Eumedion geen voorstander is van joint audits, zien wij evenmin het nut in van een afwijkende termijn voor kantoorroulatie bij een joint audit.

16. Vindt u dat de roulatietermijn van externe accountants bij OOB-controlecliënten van zeven jaar zou moeten worden gewijzigd? Zo ja, wat is volgens u de beste roulatietermijn?

Aannemende dat er een verplichting wordt geïntroduceerd om maximaal elke zes jaar een aanbesteding te organiseren onder kantoren voor de controleopdracht, ligt het voor de hand om ook de termijn voor de partnerroulatie naar maximaal zes jaar te brengen (in plaats van de huidige zeven).

17. Vindt u dat er boven de huidige evaluatiebepalingen in de Code Corporate Governance een verplichte periodieke aanbesteding van de accountantscontrole voor OOB-controlecliënten moet worden ingevoerd? Zo ja, wat zou de termijn moeten zijn voor de aanbesteding? Zo nee, wat zou een door u gewenst alternatief zijn?

Zie hierboven. Wij denken dat een verplichte aanbesteding elke zes jaar waaraan ook het bestaande controlekantoor kan meedoen opportuun is.

⁶ artikel 32, lid 3, van de conceptverordening.

⁷ Artikel 33, lid 1, van de conceptverordening.

18. Voor welke periode zou een accountantsorganisatie bij OOB-controlecliënten telkens moeten worden benoemd binnen de maximale termijn van aanbesteding (i.t.t. vraag 17 betreft dit de minimum termijn van de benoeming)?

Wij denken dat een minimumbenoemingstermijn van 4 jaar passend is. De ervaring leert dat het een accountantsorganisatie enige tijd kost om de business van de controlecliënt te doorgronden voordat de controle optimaal wordt uitgevoerd (opstartfase van 1 tot 2 jaar). Een benoemingstermijn korter dan 4 jaar lijkt daarom niet wenselijk.

19. Vindt u een verplichte roulatietermijn wenselijk voor externe accountants die niet-OOB-controlecliënten controleren? Om de hoeveel jaar zouden externe accountants bij niet-OOB-controlecliënten moeten rouleren?

Eumedion richt zich op grond van haar doelstelling primair op beursvennootschappen, hetgeen zonder uitzondering organisaties van openbaar belang zijn.

20. Wat vindt u van het toestaan of verplichten van joint audits voor de controle van OOB-ondernemingen?

Eumedion is geen voorstander van joint audits. Het zal de kosten van de accountantscontrole verhogen, terwijl de kwaliteit ervan niet hoeft toe te nemen. De kans op inefficiënties in de controles wordt bovendien ook groter (beide kantoren moeten informatie uitwisselen, dubbel werk en mogelijke aantasting van geheimhoudingsplicht). Daarnaast maken joint audits het rouleren lastiger.

21. Bent u het eens met de stelling dat het in de Nederlandse Corporate Governance Code opgenomen model waarbij de (auditcommissies van) raden van commissarissen meer het voortouw nemen in de relatie met de accountant in de huidige praktijk onvoldoende tot uiting komt?

De Monitoring commissie corporate governance code heeft in haar laatste drie rapporten niet gerapporteerd over de naleving van de best practice bepalingen III.5.4 tot en met III.5.9 die betrekking hebben op de auditcommissie. Dit maakt het beantwoorden van de vraag enigszins gecompliceerd. Hoe dan ook, constateren wij dat vrijwel alle beursvennootschappen een auditcommissie hebben ingesteld en dat deze in meer of mindere mate een belangrijk aanspreekpunt lijkt te zijn voor de externe accountant. Aan de sturende rol van de auditcommissie zou nog meer invulling kunnen worden gegeven door de aanbevelingen van de NBA in het adviesrapport over de raad van commissarissen als opdrachtgever in wetgeving en beroepsregelgeving te implementeren. Daarnaast zou de auditcommissie een meer informatieve rapportage over haar werkzaamheden moeten

opstellen, inclusief de resultaten van de bespreking van de management letter; zie ook ons antwoord op vraag 22.

22. Kunt u zich vinden in de aanbevelingen uit het NBA-adviesrapport?

Ja, zoals aangegeven in de vorige vraag. Wij menen dat de aanbevelingen van de NBA in het rapport 'De Raad van commissarissen als opdrachtgever van de accountant' belangrijk kunnen bijdragen aan de verdere ontwikkeling van dit opdrachtgeverschap. Deugdelijke verantwoording door de raad van commissarissen over de sturende rol ten aanzien van het proces van de accountantscontrole is cruciaal voor het vertrouwen van het maatschappelijk verkeer. Wij zijn van mening dat de raad van commissarissen over het opdrachtgeverschap, het proces van accountantscontrole en haar overige taken op het terrein van verslaggeving en risicobeheersing goede verantwoording dient af te leggen in het verslag van de raad van commissarissen als onderdeel van het jaarverslag.

Ook dient het bestuur of de raad van commissarissen de hoofdpunten uit het verslag van de accountant ('management letter') in het jaarverslag te bespreken en aan te geven op welke wijze men gevolg heeft gegeven aan de management letter.

23. Welke rol zou de toezichhouder AFM en/of DNB naar uw mening moeten vervullen bij de benoeming van de accountant? Wat vindt u van een goedkeuring, veto of meldplicht?

Wij menen dat het huidige stelsel van benoeming door de aandeelhoudersvergadering na een gedegen en gemotiveerde voordracht van de raad van commissarissen adequaat is. Eumedion heeft in de speerpuntenbrief voor het aandeelhoudersvergaderingenseizoen 2012 belangrijke richtsnoeren gegeven over de motivering van een voordracht aan de aandeelhoudersvergadering voor de benoeming van de accountant.⁸ Voor financiële instellingen – alleen voor hen – kunnen wij ons voorstellen dat er, naast de raad van commissarissen en de aandeelhoudersvergadering, bij de benoeming ook een rol toekomt aan De Nederlandsche Bank. Deze zou dan een soort van proces- en geschiktheidstoets kunnen uitvoeren.

IV Vergroten transparantie over kwaliteit

22. In hoeverre denkt u dat transparantie over de kwaliteit van de dienstverlening door het (accountants)kantoor bijdraagt aan de keuze voor een bepaald accountantsorganisatie?

Van verplichte transparantie over de kwaliteit van de dienstverlening kan een disciplinerend effect uitgaan. Het kan er aan bijdragen dat de kwaliteit van de dienstverlening dé centrale doelstelling is en blijft binnen een accountantsorganisatie. Door de transparantie over de

⁸ http://www.eumedion.nl/nl/public/kennisbank/speerpuntenbrief/speerpuntenbrief_2012_def.pdf.

kwaliteit wordt het voor cliënten en gebruikers gemakkelijker de accountantsorganisaties met elkaar te vergelijken.

23. Hoe kan de transparantie van accountantsorganisaties over de kwaliteit van hun eigen dienstverlening worden verbeterd?

Eumedion is van mening dat de kwaliteit van transparantieverlagen van accountantsorganisaties met OOB-clienten de laatste jaren al vooruit is gegaan. Het voorstel in de conceptcode accountantsorganisaties om ook de uitkomsten van interne reviews en openbare reviews door toezichthouders op het accountantsberoep in het transparantieverlag te melden, inclusief de getroffen maatregelen en het aantal ontvangen meldingen en klachten (principe 2.3), zal tot verdere verbetering van de transparantie kunnen leiden. Wij denken dat de transparantie verder kan worden verbeterd door een dialoog tussen de accountantsorganisatie en externe en interne belanghebbenden, waaronder investeerders, op te zetten zoals eveneens voorgesteld in de conceptcode (principe 3.3). Een dialoog met aandeelhouders van beursvennootschappen zou ook in lijn zijn met de Britse Audit Firm Governance Code.⁹

24. Bent u van mening dat de accountantsorganisatie de relevante bevindingen over een controlecliënt in een AFM-onderzoeksrapport zou moeten verstrekken aan de (auditcommissie van) de raad van commissarissen van de desbetreffende controlecliënt?

Ja. Het kan zeer relevante informatie zijn voor de auditcommissie en/of raad van commissarissen bij hun taak als opdrachtgever van de accountant en hoeder van het proces van accountantscontrole in de zin de best practice bepalingen III.5.4 tot en met III.5.9 van de Nederlandse corporate governance code en artikel 31, vijfde lid, van de conceptaccountantsverordening.

25. Vindt u dat kantoor specifieke AFM-onderzoeksrapporten openbaar moeten worden gemaakt?

Ja, zie ook ons antwoord op (de tweede) vraag 22. Overigens vinden wij de opmerking in het consultatiedocument dat dit tot vertraging zou leiden in de totstandkoming van de rapporten omdat er meer moet worden 'afgestemd' tussen de AFM en de betrokken accountantsorganisatie wat opmerkelijk. Het rapport wordt opgesteld in het kader van de publieke taak van de AFM om toe te zien op de naleving van de regels bij of krachtens de Wet toezicht accountantsorganisaties. Natuurlijk dient er daarbij ruimte te zijn voor hoor en wederhoor, maar het lijkt niet goed passen bij de handhavingstaak van de AFM als het

⁹ The UK Audit Firm Governance Code, Principle F.1.

(weder)horen zou uitmonden in onderhandelingen of andere vormen van afstemming over de inhoud van het rapport.

26. Hoe kan de transparantie van de niet-OOB-kantoren over hun kwaliteit beter worden geborgd?

Eumedion richt zich op grond van haar doelstelling primair op beursvennootschappen, hetgeen zonder uitzondering OOB-controlecliënten zijn.

V Vergroten transparantie over onafhankelijkheid

27. Vindt u dat accountantsorganisaties transparant moeten zijn over hun onafhankelijkheid?

Ja.

28. Indien ja, hoe kan de transparantie van accountantsorganisaties over hun onafhankelijkheid worden verbeterd? Aan welke elementen zouden accountantsorganisaties meer aandacht moeten besteden?

Er zou meer aandacht besteed kunnen worden aan de onafhankelijkheid van de accountant in het transparantieverlag. Ook de verklaring van onafhankelijkheid, welke op grond van artikel 22, tweede lid, onderdeel q, van de conceptaccountantsverordening deel zal gaan uitmaken van de controleverklaring, dient hierbij te worden gebruikt.

29. Vindt u dat accountantsorganisaties controlecliënten of het maatschappelijk verkeer zouden moeten informeren over onafhankelijkheidsovertredingen? Welke middelen zouden daarvoor het meest geschikt zijn (bijv. transparantieverlagen, websites, jaarrekeningen)?

Ja. Transparantieverlagen, te publiceren op websites, lijken ons het meest geëigende instrument te zijn.

30. Bent u van mening dat de transparantie over onafhankelijkheid gelijk zou moeten zijn voor accountantsorganisaties die OOB-controlecliënten hebben en de overige accountantsorganisaties?

Eumedion richt zich op grond van haar doelstelling primair op beursvennootschappen, hetgeen zonder uitzondering OOB-controlecliënten zijn.

VI Informatiebehoefte van de gebruiker

31. Bent u het eens met het uitgangspunt dat de accountant in principe geen inhoudelijke informatie over de gecontroleerde onderneming verstrekt?

Dit is te absoluut gesteld. De primaire verantwoordelijkheid voor het verstrekken van relevante, betrouwbare en accurate informatie aan institutionele beleggers en andere gebruikers ligt inderdaad bij (het bestuur en de raad van commissarissen van) de onderneming. De informatie die de accountant zelf verstrekt in de verklaring dient primair zijn controlewerkzaamheden te betreffen. In de toelichtende paragrafen zou de accountant in voorkomende gevallen echter wel degelijk informatie moeten kunnen verstrekken die de onderneming betreft, wanneer de onderneming heeft nagelaten dit zelf te doen. Wij zullen in de vragen 37 en 38 hier nader op ingaan.

32. Vindt u dat een accountant aanvullende informatie over de door hem uitgevoerde controlewerkzaamheden respectievelijk zijn bevindingen aan gebruikers zou moeten verstrekken? Heeft u aanvullingen op de genoemde onderwerpen of zijn er onderwerpen die u niet relevant vindt?

Eumedion kan zich vinden in de aangescherpte eisen aan de controleverklaring, zoals weergegeven in artikel 22 van de conceptaccountantsverordening. Ook kan Eumedion zich vinden in de onderwerpen, genoemd in het consultatiedocument, die overigens deels overlappen met de conceptaccountantsverordening. Een visie aan het maatschappelijke verkeer in een aanvullende rapportage (Auditor Discussion & Analysis) lijkt Eumedion niet direct nodig. De controleverklaring zelf wordt verstrekt ten behoeve van het maatschappelijk verkeer en deze zou, tezamen met de toelichtende paragrafen, reeds voldoende inzicht moeten bieden over de controle en de visie van de accountant op de (getrouwheid van de) jaarrekening.

33. Wat vindt u van de informatie waarde van de huidige controleverklaring en hoe kan deze worden vergroot?

De waarde van de huidige controleverklaring schuilt erin dat deze uitzonderlijk hoog is in die gevallen wanneer er geen volledig goedkeurende verklaring wordt afgegeven (bijvoorbeeld een verklaring met beperkingen en/of met een toelichtende paragraaf). Wij menen dat in (het overgrote deel van) de gevallen dat er wel goedkeurende verklaring wordt verstrekt de informatieve waarde hoger zou kunnen zijn dan die van de huidige sterk gestandaardiseerde verklaring. De conceptaccountantsverordening biedt daarvoor met artikel 22 een goed voorstel.

35. Zou de accountant door middel van het gebruik van toelichtende paragrafen de gebruiker (belegger) frequenter moeten informeren over belangrijke punten?

Ja, indien relevant. Zie hierover ook de aanbevelingen van de NBA in haar adviesrapport 'Verbreding poortwachtersfunctie' (oktober 2011), hoofdstuk 5.

36. Bent u het eens met het voorgestelde model waarbij de accountant rapporteert aan de raad van commissarissen en deze de relevante informatie al dan niet voorzien van commentaar naar buiten brengt.

Eumedion is het volledig eens met het voorstel. Het sluit aan bij het uitgangspunt dat de raad van commissarissen en/of auditcommissie een centrale taak heeft bij het financiële verslaggevingsproces en de kwaliteit en het proces van de audit. De hoofdpunten van het commentaar van de accountant aan het bestuur en de raad van commissarissen zouden naar onze mening moeten worden besproken in het jaarverslag. Zie ook het NBA-adviesrapport 'Verbreding poortwachtersfunctie', hoofdstuk 4, punt 6.

37. Zou de accountant expliciet moeten rapporteren over de door de raad van commissarissen verstrekte informatie of is het voldoende als de accountant alleen reageert als de informatie onvoldoende is weergegeven in het verslag van de raad van commissarissen?

De accountant dient expliciet te rapporteren. Uitgangspunt dient te zijn dat het bestuur en de raad van commissarissen in het jaarverslag ingaan op de belangrijkste risico's voor de strategie en de business van de onderneming (niet alleen financiële, maar ook strategische, operationele, governance, milieu-, sociale en compliancerisico's). Wanneer zij op materiële aspecten nalaten dit te doen dan dient de accountant de verantwoordelijkheid te hebben en te nemen het maatschappelijk verkeer hierop te attenderen door zijn visie uiteen te zetten in de toelichtende paragraaf.

Bij beursvennootschappen heeft naast het bestuur de raad van commissarissen (auditcommissie) hierin een cruciale rol als hoeder van de kwaliteit van het financiële verslaggevings- en auditproces. Over de uitvoering van deze taak dient de raad commissarissen (auditcommissie) jaarlijks een betekenisvol rapport uit te brengen als onderdeel van het verslag van de raad van commissarissen. Daarbij dient de auditcommissie onder meer in te gaan op (1) de belangrijkste aannames die de onderneming bij haar waarderingen in het financiële verslaggeving heeft gebruikt, (2) de hoofdlijnen van de management letter en in hoeverre het bestuur daar adequaat op heeft gereageerd en (3) dat de jaarrekening én het jaarverslag gezamenlijk een fair en evenwichtig inzicht geven in de

(financiële) positie van de onderneming.¹⁰ Dit fundamentele transparantievereiste ontbreekt nog in de conceptaccountantsverordening en dient alsnog te worden opgenomen. De accountant dient vervolgens de plausibiliteit en volledigheid van de rapportage van de auditcommissie te beoordelen. Vertoont deze gaten, dan dient de accountant ook hierover in de 'emphasis of matters' paragraaf of 'other matters' paragraaf informatie opnemen.

38. Vindt u dat de accountant in zijn management letter verplicht aandacht zou moeten besteden aan de door het bestuur gegeven transparantie over risicobeheersing, financiering en continuïteit, schattingen management en belangrijke waarderingsgrondslagen? Zo ja, mist u daarbij nog onderwerpen?

Ja. In de management letter zou ook in moeten worden gegaan op de transparantie over de belangrijkste risico's voor de business en de strategie van de onderneming.

39. Naar welke elementen van het jaarverslag van de onderneming zou de controleplicht van de accountant moeten worden uitgebreid? Op welke termijn zou dat moeten gebeuren?

Niet-financiële informatie over een beursvennootschap (informatie over onder meer governance, risico's, strategie en duurzaamheid) is voor institutionele beleggers even belangrijk als financiële informatie. Belangrijkste bron van niet-financiële informatie betreft het jaarverslag. Eumedion heeft recentelijk in een brief aan het ministerie van Veiligheid en Justitie over het voorstel voor een nieuwe Europese jaarrekeningrichtlijn een pleidooi gehouden voor meer inhoudelijke eisen aan het jaarverslag. Ondernemingen zouden naar onze mening meer moeten rapporteren over de strategie en de doelstellingen, de risico's en prestatie maatstaven en –indicatoren. Eumedion heeft daarbij de suggestie gedaan om inhoudelijk aan te sluiten bij het in 2010 gepubliceerde IFRS Practice Statement 'Management Commentary; A Framework for Presentation'.¹¹

Aangezien de toepassing van dit IFRS Practice Statement voor het jaarverslag (nog) niet verplicht is, vindt Eumedion het momenteel nog te vroeg om de controleplicht van de accountant uit te breiden naar (alle elementen van) het jaarverslag. Uitbreiding van de (controle)taak van de accountant ten aanzien van het jaarverslag zou pas aan de orde kunnen zijn wanneer de inhoudelijke vereisten voor het jaarverslag betekenisvoller zijn. Wel meent Eumedion dat de accountant nu al meer en structurele informatie zou moeten verschaffen over zijn taken en werkzaamheden ten aanzien van het jaarverslag. Onder de huidige norm ISA 720 is de accountant alleen in het extreme geval waarin het bestuur weigert

¹⁰ Zie ook de reactie van Eumedion op de consultatie van de International Auditing and Assurance Standards Board over 'Enhancing the Value of Auditor Reporting: Exploring Options for changes' (http://www.eumedion.nl/nl/public/kennisbank/consultaties/response_iaasb_consultation_paper_on_auditor_reporting_versie_def.pdf.)

¹¹ <http://www.eumedion.nl/nl/nieuws/-eumedion-wil-meer-inhoudelijke-eisen-aan-het-jaarverslag>.

een noodzakelijke en materiële revisie door te voeren, na gebleken materiële inconsistentie tussen het jaarverslag en de jaarrekening, gehouden in de *other matters* paragraaf in te gaan op deze materiële inconsistentie. Wij menen dat de accountant de ruimte zou moeten hebben én nemen om in de *other matters* paragraaf elk aspect in het jaarverslag te vermelden dat naar zijn mening onjuist of niet in overeenstemming is met de informatie zoals opgenomen in de jaarrekening.

VII Europese harmonisatie en toezicht

40. Hoe staat u tegenover integratie van het toezicht in ESMA? Aan welke voorwaarden denkt u dat daarbij moet worden voldaan?

Eumedion is een groot voorstander van Europees toezicht op accountantorganisaties die belast zijn met toezicht op organisaties van openbaar belang, mits dit onafhankelijk en kwalitatief hoogwaardig wordt vormgegeven. Het voorstel van de Europese Commissie om de European Group of Auditor's Oversight Bodies (EGAOB) op te nemen in de European Securities and Markets Authority (ESMA) lijkt een voor de hand liggende optie om het Europees toezicht vorm te geven.

41. Wat zouden volgens u de taken en verantwoordelijkheden van een Europese toezichthouder moeten zijn?

Wij delen de opvatting, zoals neergelegd in het consultatiedocument dat de Europese toezichthouder ten minste een rol zou moeten hebben bij het bevorderen van de consistente toepassing van EU-regelgeving, de markttoegang van grotere grensoverschrijdende auditnetwerken en het coördineren van het toezicht op hun stelsels van kwaliteitsbeheersing. Ook zou de Europese toezichthouder kunnen bemiddelen bij verschillen van mening tussen toezichthouders.

42. Wilt u nog iets opmerken over onderwerpen die niet aan de orde zijn gekomen in dit consultatiedocument?

Ten aanzien van de conceptaccountantsverordening meent Eumedion dat moet worden toegevoegd dat een controlerende accountant die voor het einde van zijn benoemingstermijn zijn controlewerkzaamheden beëindigt verplicht zou moeten worden, zo nodig in uitzondering op zijn geheimhoudingsplicht, hierover een gemotiveerde uitleg openbaar te maken. Indien dit niet op Europees niveau kan worden geregeld, zou dit op nationaal niveau moeten worden verankerd.

Verder meent Eumedion meer algemeen dat voor een werkelijke verbetering van de rol van de controlerende accountant ook acht dient te worden geslagen op cultuuraspecten,

waaronder de 'tone at the top' en verdienmodellen. De NBA heeft hieraan de afgelopen jaren wel aandacht besteed ('de accountant als poortwachter'), evenals de AFM in haar rapport van 26 oktober 2011. Ook in de opleiding van de accountant dient ruim aandacht te worden besteed aan het feit dat de accountantscontrole uiteindelijk in functie staat van het maatschappelijk verkeer. Beleggers en andere gebruikers van informatie van de organisatie van openbaar belang zijn de werkelijke cliënten van de externe accountant, niet de onderneming zelf. Dit besef ontbreekt in de praktijk helaas nogal eens. Ook het belang van niet-financiële informatie voor gebruikers zou met name in de accountantsopleidingen nadrukkelijker belicht kunnen worden dan nu het geval is.

Wij zijn uiteraard graag bereid ons commentaar mondeling nader toe te lichten. Onze contactpersoon is Wouter Kuijpers (wouter.kuijpers@eumedion.nl, tel. 020 70 85 882).

Met vriendelijke groet,

Rients Abma
Directeur Eumedion